

Medyanın sürdürülebilir kalkınmada çevre sorunlarının çözümündeki önemi ve rolü

The importance and role of media in solving environmental problems in sustainable development

Levent Uzunçubuk¹

¹ Dr., T.C. İstanbul Arel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE, E-mail: luzuncubuk@arel.edu.tr

Öz

Günümüzde; sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en büyük tehdidin çevre sorunları olduğu, bununla birlikte ülkemiz dahil tüm dünya ülkelerinin çevre üzerindeki gelişmeleri çok yakından takip ettikleri ve çözüm için çeşitli çalışmalar, politikalar ve stratejiler uyguladıkları bilinmektedir. Dünyadaki hızlı nüfus artışı, çarpık kentleşme, sanayileşme ve ekonomi, doğal yaşam kaynaklarının tükenmesine ve beraberinde çevre kirliliği gibi sorunların yerelden küresele yayılmasına ve çeşitlenmesine sebep olmaktadır. Günümüzde medyanın çevre sorunları ile ilgili konuları gündeme getirdiği izlenmektedir. Medyanın, özellikle 2007, 2008 yıllarında Küresel Isınmaya ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına ağırlık verirken, son günlerde Hidroelektrik Santraller, Termik Santraller ile Madencilik ve Kıyı Ormanlık alanlardaki yapılaşmalara ve bu konularda uğraş veren Kamu Kurum Kuruluşları ile Sivil Toplu Kuruluşlarına yer verdiği görülmektedir. 2020 yılında ise Kanal İstanbul ve Covid-19 gündemde ağırlık kazanmıştır. Bu bağlamda, merkezi yönetimin çevreye yönelik politika ve stratejilerini uygulamasında algı yönetimini medya aracılığı ile yapması toplumda görüş farklılıklarını oluşturmaktadır. Doğanın korunması, biyoçeşitliliğin azalması, ormanların tahrip edilmesi, kıyıların imara açılması gibi toplumu etkileyen konularda da çevresel faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarında da medyanın yaygın bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu kapsamda ülkelerdeki yönetimlerin izledikleri politikaların ve önlem çalışmalarının olumlu/olumsuz yönlerinin belirlenmesinde ve ortaya konulan ortak politika ve önlem çalışmalarının toplum tarafından benimsenmesi ve uygulanmasında bağımsız bir medyanın var olması önemlidir. Mevcut duruma benzer olarak, tüm çevre sorunlarına karşı olarak alınan önlemleri, bu önlemlerin ne kadarının uygulanabildiğini ve elde edilen sonuçları insanın bilme hakkının olması medyanın rolünü ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi amacıyla ülkemiz çevre sorunlarının çözümünde yazılı, görsel ve sosyal medyanın, yaşadığımız çevre sorunlarına bakış açıları ve yönetimi, bireyi ve toplumu nasıl etkilediği, yasalar ve anlaşmalar çerçevesinde incelenerek değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çevre ve Çevre Sorunları, Sürdürülebilir Kalkınma, Yazılı Medya, Görsel Medya, Sosyal Medya

Citation/Atıf: UZUNÇIBUK, L (2021). Medyanın sürdürülebilir kalkınmada çevre sorunlarının çözümündeki önemi ve rolü. *Journal of Awareness*. 6(2), 169-177, DOI: <https://doi.org/10.26809/joa.6.2.07>

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Levent Uzunçubuk
E-mail: luzuncubuk@arel.edu.tr

Bu derginin içeriği Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Abstract

Today; It is known that the biggest threat to sustainable development is environmental problems, however, all countries of the world, including our country, closely follow the developments in the environment and implement various studies, policies and strategies for a solution. The rapid population growth, unplanned urbanization, industrialization and economy in the world cause the depletion of natural life resources and the spread and diversification of problems such as environmental pollution from the local to the global. Today, it is observed that the media brings up issues related to environmental problems. While the media has focused on Global Warming and Renewable Energy Sources especially in 2007 and 2008, it is seen that recently, it has been focusing on Hydroelectric Power Plants, Thermal Power Plants, Mining and Coastal Forestry areas and Public Institutions and Civil Collective Organizations dealing with these issues. In 2020, Kanal Istanbul and Covid-19 gained weight on the agenda. In this context, the perception management of the central government through the media in the implementation of environmental policies and strategies creates differences of opinion in the society. It is observed that the media is widely used in the works of non-governmental organizations engaged in environmental activities in matters affecting the society, such as the protection of nature, the reduction of biodiversity, the destruction of forests, and the opening of the coasts. In this context, it is important to have an independent media in determining the positive / negative aspects of the policies and precautionary studies followed by the governments in the countries and in the adoption and implementation of the common policies and measures by the society. Similar to the current situation, the role of the media is that people have the right to know the measures taken against all environmental problems, how many of these measures can be implemented and the results obtained. In this study, in order to ensure sustainable development, the perspectives and management of written, visual and social media in the solution of environmental problems in our country and how it affects the individual and society will be examined and evaluated within the framework of laws and agreements.

Keywords: Environment and Environmental Problems, Sustainable Development, Printed Media, Visual Media, Social Media

1. GİRİŞ

Günümüzde; sürekli ve dengeli kalkınmanın diğer bir söylemle sürdürülebilir kalkınmanın karşılaştığı sorunların başında çevre sorunlarını gelmektedir. Bu sebeple gerek dünyada gerekse ülkemizde çevre ve çevre sorunları üzerindeki çalışmalar, medya kanalı ile yakından takip edilmekte ve ülkelerin çevre sorunlarının çözümü için çeşitli çalışmalar, politikalar ve stratejiler uyguladıkları gözlenmektedir. Hızla artan dünya nüfusu, düzensiz kentleşme, plansız sanayileşme, enerji, tarım ve turizm gibi ekonomik faaliyetler, sınırlı olan doğal kaynaklarımızın tüketilmesine ve çevre kirliliğine neden olmaktadır. Bu çalışmada, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesinin sağlanabilmesi için dünyada ve ülkemizde ortaya çıkan çevre sorunlarına medyanın bakış açısı ve yönetime etkisini, bireyi ve toplumu nasıl etkilediğini, yasalar ve anlaşmalar çerçevesinde yönetimi, bireyi ve toplumu nasıl etkilediği, içerik analizi yöntemi ile incelenip değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin daha iyi anlaşılabilmesi için çevre ve medya ile bazı tanım ve kavramların açıklanmasında yarar görülmektedir.

2. KAVRAM VE TANIMLAR

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesinde ve buna bağlı çevre sorunlarının ortadan kaldırılabilmesinde ya da en azından kontrol altına alınabilmesinde medyanın önemini ortaya koymadan

önce gündemdeki çevre sorunlarının, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının ne olduğu ve medyanın tanım ve kavramları açıklanacaktır.

2.1. Çevre Sorunları

İnsanın birlikte yaşadığı diğer insanlarla ve tüm canlılar ile hava, su, toprak, yeraltı kaynakları ve iklimsel ve benzeri cansız varlıklarla karşılıklı ilişkiler ve etkileşim bütünü olarak isimlendirilen çevrenin 11.08.1983 gün ve 18132 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 2. Maddesinde en geniş bir tanımı yapılmış olup, “canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam” olarak yapılmıştır (Keleş, Hamamcı, vd., 2015: 34-35). Bu bağlamda insanoğlunun gereksinimlerini karşılama ve yaşam standartlarını iyileştirme isteği onu doğayı sınırsız bir kaynak olarak görülüp sorumsuzca kullanılmasını takiben çevre sorunları, teknolojik gelişmelerin olumsuz etkilerinin kontrol altına alınamaması sonucu aniden ortaya çıkabildiği gibi plansız ve uzun dönemli faaliyetler sonucunda tedrici olarak da ortaya çıkabilmektedir. Çevre sorunlarının neden olduğu çevre kirliliğinin tüm dünyayı etkilemesi sonucu çevre koruma ile ilgili alınacak önlem ve korunma faaliyetlerinin bir an önce devreye girmesinde ve sürdürülebilir sağlıklı bir çevrenin gelecek nesillere aktarılmasında medyanın rolü ve önemi kendini göstermektedir.

2.2. Sürdürülebilir Kalkınma

Dünyadaki hızlı nüfus artışı, çarpık kentleşme, sanayileşme ve ekonomi, doğal yaşam kaynaklarının tükenmesine ve beraberinde çevre kirliliği gibi sorunların yerelden küresel yayılmasına ve çeşitlenmesine sebep olmaktadır. 20-22 Haziran 2012 tarihleri arasında, Rio de Janeiro'da BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20) gerçekleştirilmiştir. Zirve sonucunda sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturan ekonomi, çevre ve adalet kavramlarının yeniden açıklandığı, açlık ve yoksulluğun ortadan kaldırılması amacının ön plana çıkarıldığı, "İstedığımız Gelecek" isimli bir sonuç belgesi kabul edilmiştir. Bununla birlikte, Konferansta oluşturulan 2001 yılında kabul edilen ve 2015 yılı sonu itibarıyla süresi biten Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin devamı niteliğinde olan ve 27 Eylül 2015 tarihinde, New York'ta, 2030 yılına kadar devam edecek 17 hedef ve 169 alt hedef olarak "Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH)" kabul edilmiştir (ŞEKİL-1).

Diğer taraftan ülkeler, küresel ısınma ve iklim değişikliği üzerindeki çalışmalarını ve iş birliğini sürdürürken 17 hedefin 13. hedefi, "iklim eylemi" iklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmesi ve sonuncusu 17. hedef "amaç için ortaklıklar" da sürdürülebilir kalkınma için politika tutarlılığının geliştirilmesi, her ülkenin yoksulluğun ortadan kaldırılması ve sürdürülebilir kalkınma için politikalar oluşturması ve uygulaması amacıyla

politik alanı ve liderliğine saygı duyulmasıdır. Bu kapsamda her ülkenin kendi yerel yönetimleri, diğer ülkelerdeki gelişmeleri ve önlemleri takip ederek, birbirlerine yardımcı olmaya çalışmakta ve alınan önlemleri uygulanan ortak oluşumlar haline getirmektedir. Ülkelerdeki yönetimlerin izledikleri politikaların ve önlem çalışmalarının olumlu/olumsuz yönlerinin belirlenmesinde ve bu ortak oluşumların toplum tarafından benimsenmesi ve uygulanmasında bağımsız bir medyanın var olması önem taşımaktadır. Bugünkü duruma benzer olarak, tüm çevre sorunlarına karşı olarak alınan önlemleri, bu önlemlerin ne kadarının uygulanabildiğini ve elde edilen sonuçları insanın bilme hakkının olması medyanın önemini ortaya çıkarmaktadır.

2.3. Medya

Toplumda işitsel, görsel ya da yazılı haber alma imkânını sağlayan teknik araçlar ve yayın organı olarak adlandırılan medya kavramı 1920 yılından günümüze kadar gündemde kalmayı başarmıştır. Günümüzde çeşitli sosyal iletişim araçları ile basılı, işitsel ve görsel metin, resim, imge ve şekillerle bizi haberdar eden ve algımıza yön veren medya kavramı içinde gazete, dergi, broşür, kitap, ajans, radyo, televizyon, sinema internet, billboard özellikle akıllı cep telefonları ve benzeri elektronik iletişim araçları da medya kavramı içinde değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, her çeşit bilgiyi, sosyal özellikleri farklılık gösteren topluluğa, kullanılan iletişim araçlarının özelliklerine

Şekil-1: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)

Kaynak: SKA Pusulası www.sdcompass.org s.2.

ve benimsenen yayın politikasına göre, tek taraflı ileten kitle iletişim aracına medya adı verilmektedir. Toplum ve bireyi hegemonyası altına almaya çalışan medya günümüzde etki alanını genişleterek yaşamın her alanında kendini göstermektedir (Mora, 2008:5-6). Aynı zamanda bir olay hakkında toplumun haber alması ve haberin verilmesinde bir iletişim kavramı olarak ön görülen “medya” deyiminin iletişim kaynağı ve ortamını da kapsamaktadır (Eskier, 2017:1).

Bununla birlikte, topluma birtakım mesajlar verilerek gündeme gelen olaylardan haberdar olması ve gündemdeki farklı sorunların tartışılmasına olanak vererek kamunun bilgilendirilmesi ve eğitilmesini sağlayan yazılı, işitsel ve görsel her türlü kitle iletişim araçlarının tümü olarak isimlendirilen medya bir algı yönetim aracı olarak da bilinmektedir. Parlamenter demokrasilerde yasama, yürütme ve yargı erklerinden sonra dördüncü erk olarak karşımıza çıkan medya kavramının özellikle basın demokrasinin önemli bir yapı taşı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Türk, 2013:55). Diğer taraftan medyanın yapmış olduğu yayınların hem toplum hem de yönetim üzerindeki çift taraflı etkisi, diğer bir söylemle karşılıklı olarak yönetimin çalışmalarından toplumun, toplumunda karşılaşmış olduğu sorunlardan da yönetimin haberdar olmasına olanak sağlayan medya, gerçekleştirilmeye çalışılan strateji ve yönetsel politikalarının vazgeçilmez araçlarından biri haline gelmiştir (Korkmaz, 2014:7). Bu noktadan hareketle sürdürülebilir kalkınmada çevresel sorunların çözümünde medya çevre haberlerinden ve medya ile ilgili gerçekleşen yasal düzenlemelerden kısaca söz etmek yararlı olacaktır.

3. TÜRKİYE’DE MEDYA İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

Osmanlı’da ilk yazılı basın çalışmaları, sarayın gözetiminde 1795 yılında Fransız Büyükelçisi Verninac tarafından hazırlanan “Bulletin des Nouvelles” gazetesıyla başlamış ve 1840 yılına kadar çıkarılan gazetelerde de Fransa’nın ekonomik gücünü ve siyasi etkisini sağlamak amacıyla olduğu görülmektedir. 1831 yılında da II Mahmut tarafından Türkçe bastırılan Takvim-i Vakayi gazetesi, Osmanlı Devleti’nin resmi yayını sayılmıştır. 1840 yılında ilk özel Türkçe gazete olan Ceride-i Havadis gazetesinin de çıkmasında Osmanlı Sarayı’nın desteği ve katkısının olduğu bilinmektedir. Milli Mücadele sıralarında basının gücünü ve önemini bilen Atatürk’ün öncülüğünde Anadolu Ajansı kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde 1924 yılında çıkarılan 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu, günümüz radyo ve televizyonu ile ilgili ilk

yasal düzenlemelerin başlangıcını oluşturmaktadır. 1925 yılında Doğu illerinde Şeyh Sait isyanı sonucu Takrir-i Sükun kanunu çıkarılmıştır.

Diğer taraftan, 406 sayılı kanun esas alınarak “Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi” kurulmuş ve bu şirket ile İçişleri Bakanlığı arasında 1927 yılında on yıllığına radyo işletmeciliği hususunda bir sözleşme imzalanmıştır.

1931 yılında 1881 sayılı “Matbuat Kanunu” çıkarılmış ancak 50.maddesinin basın özgürlüğünü büyük ölçüde kısıtladığı gözlenmiştir. 1936 yılında çıkarılan bir kararname ile ekonomik nedenler ve denetimden kaynaklanan noksanlıklar gerekçe gösterilerek sözleşme iptal edilmiş ve var olan radyo istasyonları, PTT Genel Müdürlüğü’nün sorumluluğuna verilerek, devletin tekelinde kalması sağlanmıştır. 1938 yılında 3511 sayılı yasa ile kurulan Basın Birliği’nin 1946 yılında 4932 sayılı yasa ile kapatıldığı görülmektedir. Kamuoyunda önemli bir yere sahip olan Basın Birliği’nin kapatılması sonucu aynı yıl İstanbul Valiliğine verilen bir dilekçe ile “Gazeteciler Cemiyeti” kurulmuştur. Bu yıllarda toplumda görülen önemli dönüşüm ve değişimler basında da kendini göstermiştir. Örneğin çok partili seçimlere gidilmesi ve Demokrat Partinin iktidara gelmesinde basının gücü ve önemi kendini göstermiştir. 1950 yılında 5680 sayılı “Basın Kanunu” ve 5681 sayılı “Matbaalar Kanunu” çıkarılmıştır. Bununla birlikte, 1952 yılında basın çalışanlarının özlük haklarına yönelik 5953 sayılı “Basın Meslekinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun” çıkarılmıştır. Bu yasa ile basının desteği alınacağı gibi basının kontrol altına alınacağı öngörülmüştür.

Ancak basını kontrol altında tutma çalışmaları olumsuz yönde gelişince 1954 yılında çıkarılan 6334 sayılı “Neşir yoluyla veya radyo ile işlenecek bazı cürümler hakkında Kanun” ile basına yasal yaptırımlar getirilmiştir. İlerleyen yıllarda 1956 yılında da çıkarılan 6733 sayılı “Basın Kanunu’nun bazı maddelerinin tadilini ve kanuna muvakkat bir madde ilavesine dair Kanun” la da basın mensuplarınca, devlet büyükleri ile yüksek dereceli devlet memurları ile ilgili itibar ve ünleri ile servetlerine zarar verebilecek suçlamaların kısıtlandığı görülmektedir. Söz konusu kısıtlamaların 1961 ve 1982 Anayasalarında da ispat hakkı kavramı ile korumaya alındığı bilinmektedir.

1964 yılında 359 sayılı “Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Kanunu” çıkarılmış ve tarafsız kamu tüzel kişiliği olan “Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT)” kurulmuştur. Diğer taraftan, 1980 yılında ekonomik sorunların çözümü amacıyla “24

Ocak Kararları" gündeme gelmiş ve "sosyal devlet" anlayışından neo-liberal yaklaşımlara geçildiği görülmektedir. Bu değişim, İstanbul'da toplumun bir parçası olarak faaliyet gösteren geleneksel Babiali basını üzerinde etkisini göstermiş ve ekonomik ve teknolojik gelişmeler nedeniyle İkitelli Basın Ekspres'teki plazalara yerleşmiş ve toplumla bir yerde ilişkisini keserek medya holdinglerine dönüşmüştür (Özgen, 2005:14-21). Geçen süre içinde radyo ile birlikte gündeme gelen televizyonun kurulması, işletilmesi ve denetimindeki TRT'de, devletçilik anlayışı 8 Ağustos 1993 tarihinde yapılan Anayasa değişikliğine kadar egemen olmuştur. Tarafsızlığı ve özerkliği Anayasa'da var olan TRT kamu hizmeti olarak radyo ve televizyon yayınlarını yaptığı 1994 yılında radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesi amacıyla 3984 sayılı yasa ile "Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)" kurulmuştur (URL-1).

Diğer taraftan, çevre faaliyetleri ile ilgili algı yönetiminde büyük etkisi olan reklamların temel düzenlemelerinin kontrol altına alınarak tüketicilerin çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı önlemlerin alınmasını düzenlemek amacıyla 1995 yılında 4077 sayılı "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun" ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde Reklam Kurulu oluşturulmuştur (Pelenk Özel, 2012:21-22). Günün koşullarına göre 2013 yılında 4077 sayılı kanun iptal edilerek 6502 sayılı "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun" ile Reklam Kurulu, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nda yeniden oluşturulmuştur. 2015 yılında da "Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliği" hazırlanmıştır.

Bununla birlikte, Türkiye 1999 yılında "Avrupa Birliği (AB)" ne aday ülke konumunda müktesebat çalışmaları sürerken 2000 yılında 3984 sayılı yasanın kültür ve radyo-televizyon politika uygulamalarında AB müktesebatına uyumunda bazı engellerin olduğu AB ilerleme raporlarında belirtilmiştir. Kısaca AB müktesebat çalışmaları medya mevzuatımızı da etkisi altına almıştır (Çabuk, 2013:39). Bu kapsamda 2011 yılında 3984 sayılı yasa yürürlükten kaldırılarak 6112 sayılı "Radyo ve Televizyonları Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" yürürlüğe girmiş ve RTÜK'ün kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları yeniden belirlenmiştir. Diğer taraftan, 2007 yılında sosyal medyanın temelini oluşturan internet ile ilgili ilk yasal düzenleme olarak bilinen 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun", değişen günün koşullarına göre 2008, 2011, 2013, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında

güncellenmiştir (Baran, 2018:399). Medyanın günümüzde ekonomi ve teknolojiadaki gelişmeler bağlamında çeşitlendiği ve geniş kullanım alanı olduğu bilinmektedir.

4. MEDYADA ÇEVRE HABERLERİ

Günümüzde kamuoyunun ve çoğunluğun oluşturulması iktidarın kontrolü altında bulunan ana akım medyanın gündem üzerinden yaptığı haberler doğrultusunda yapıldığı görülmektedir. Ancak, ana akım medyanın mülkiyet ve sermaye yapısının her türlü siyasi partiler, örgütlerden, hareketlerden, iktidardan ve devletten bağımsız olmasının yanında idaresinin ve organik bağımsızlığının da olması gerekmektedir (URL-2). Bununla birlikte, ana akım medyanın üzerinde sermaye çevrelerinin denetiminin olduğu ve sanayinin haklarının gündemin normalleştirilmesi ile üretici egemenliğinin korunmasına yardım ettiği ileri sürülmektedir. Ana akım medya üzerinde de bu etkinin oluşturulmasının nedeni olarak da söz konusu sermayenin fon sağlama ve reklam vermesi gösterilmektedir (Sert, 2018:67).

Bununla birlikte, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi amacıyla medya araçlarının meydana gelen çevre sorunları ile ilgili haberlerin verilmesinde çevrenin korunması adına iktidarın önemle üzerinde durması gereken hususlardan birisi olmalıdır. Oluşturulan ya da oluşturulacak çevre politikaları ile sadece mevcut ya da olası kirliliğin ortadan kaldırılması değil, aynı zamanda doğal kaynakların da gelecek nesillerin de faydalanabileceği maksimum düzeyde kullanılması, korunması ve geliştirilmesi hedeflenmelidir. Var olan hukuki çevresel düzenlemeler çerçevesinde çevre politikalarının yanlış uygulaması sırasında karşılaşılan olumsuzluklar çevre hareketlerinin başlamasına sebep olduğu görülmektedir. Buna en iyi örnek ormanlık alanlarda yapılan maden çalışmalarına yönelik Çanakkale Kaz Dağlarında ve Artvin Cerattepe'deki çevre hareketlerini gösterebiliriz.

Ana akım medyanın karşısında yer alan topluluk medyası, radikal medya, sivil toplum medyası ya da muhalif medya olarak isimlendirilen alternatif medya, yerleşik ve kurumsallaşmış siyaseti kabul etmeyen ve ona karşı gelen medya şekli olarak tanımlanmaktadır (Sert, 2012:68-69). Bundan amaç, günümüzde de ana akım medyanın, iktidarın ve yönetimin hegemonyasında olduğunun bilinmesidir. Ana akım ve muhalif (alternatif) medyanın belirleyici özellikleri TABLO-1'de gösterilmiştir.

Tablo-1: Ana akım ve muhalif medyanın özellikleri

ANA AKIM MEDYA	ALTERNATİF MEDYA
Büyük ölçekli bir kurum yapısına sahiptir	Küçük ölçekli bir kurum yapısına sahiptir.
Homojen bir izler kitleye yönelik yayın yapmaktadır.	Özel topluluklara, gruplara, özellikle dezavantajlı gruplara yönelik bir içerik, farklılıklara saygılı bir yayın yapmaktadır.
Devlet kuruluşu veya ticari şirket olarak faaliyet göstermektedir.	Devlet veya piyasadan bağımsızdır.
Dikey (veya hiyerarşik olarak) yapılanmış, profesyonellerin çalıştığı kuruluşlardır.	Yatay (veya hiyerarşik olmayan) bir şekilde yapılanmıştır. Demokratikleşme ve çoğulculuk çerçevesi içinde izler kitlenin erişim ve katılımını kolaylaştırmaya izin vermektedir.
Hakim söylemin ve temsilin taşıyıcısı medyadır.	Hakim olmayan (hatta hegemonyaya karşı) söylem ve temsil sahiptir, kendini temsilin önemini vurgulayan medyadır.

Kaynak: Sert, 201: .69.

Son yıllarda medyanın çevre sorunları ile ilgili konuları gündeme getirdiği gözlenmektedir. Medyanın, özellikle 2007, 2008 yıllarında Küresel Isınmaya ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına ağırlık verirken, son günlerde Hidroelektrik Santraller, Termik Santraller ile Madencilik ve Kıyı Ormanlık alanlardaki yapılaşmalara ve bu konularda uğraş veren Kamu Kurum Kuruluşları ile Sivil Toplu Kuruluşlarına yer verdiği görülmektedir.

Ülkemizde 15-31 Aralık 2016 tarihleri arasında yapılan bir çalışmada Sabah, Hürriyet, Habertürk, Posta ve Cumhuriyet Gazeteleri'nin çevre haberleri incelenmiş ve 15 kategoride değerlendirilmiştir. Söz konusu gazeteleri kamuoyundaki yayıncılık

durumları göz önünde bulundurduğumuzda Sabah, Hürriyet, Habertürk ve Posta Gazeteleri'ni ana akım, Cumhuriyet Gazetesini de alternatif akım olarak değerlendirebiliriz (TABLO-2). Çevreye yönelik haberlere bakıldığında Cumhuriyet Gazetesinin ön plana çıktığı, daha sonra Hürriyet, Sabah, Habertürk ve Posta gazetelerinin geldiği görülmektedir. Özetle, yapılan çalışmada çevre haberlerine artan sayıda yer verilmesine karşın toplumda istenen düzeyde "çevre bilinci" nin oluşturulmasına katkısının yeterli olmadığı, bunun içinde çevre haberlerinin konusunda uzman, diğer bir söylemle çevre eğitimi almış uzman gazetecilerin önemi vurgulanmıştır (Demirel, 2019:103).

Tablo-2: Gazetelerdeki çevre haber sayıları

GAZETELER	ÇEVRE HABER SAYISI	ÇEVRE HABER YÜZDESİ (%)
<i>Sabah</i>	21	20.00
<i>Hürriyet</i>	23	21.90
<i>Habertürk</i>	11	10.48
<i>Posta</i>	9	8.57
<i>Cumhuriyet</i>	41	39.05
TOPLAM	105	100.00

Kaynak: Demirel, 2019: 98'den derlenmiştir.

Bununla birlikte, ister ana akım isterse alternatif medya olsun, çevre haberlerinin kamuoyuna verilmesinde eğitimin yanı sıra toplumun yararına olacak şekilde tarafsız ve özerk olmasının önemi de unutulmamalıdır. Diğer taraftan, 2019 yılında gündeme gelen çevre haberlerinin de;

OCAK-2019; Jeotermallere ve talan projelerine karşı direniş.

MAYIS-2019; Yaşayan Gezegen Raporu, Mercan kayalıkları, HES doğa harikasını bataklığa çevirdi.

HAZİRAN-2019; İstanbul 25 yılda enkaz oldu, Trabzon'u ihmal vurdu, İzmir'de faytona son, Sinop ve Eskişehir'de nükleer projeleri rafa kalktı, Son 48 yılın en sıcak Haziran Ayı.

TEMMUZ-2019; Saklıkent Kanyonu koruma altına alındı, En büyük okyanus temizliği yapıldı, Çevre Mühendisleri Odası'ndan çarpıcı İstanbul raporu, Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Ağı kuruldu, Mahkeme iptal etti 180 bin ağaç kurtuldu, Kaz Dağları'nda su ve vicdan nöbeti başladı.

AĞUSTOS-2019; Sosyal medyada Salda Gölü için kampanya: #Saldaya Dokunma, Uçansu Şelalesi HES'ten kurtuldu, On binlerce kişi Kaz Dağları için Su ve Vicdan Nöbeti'nde bulundu, Fazıl Say Kaz Dağları için çaldı, Dört bir yanda yangın, Bu yıl başta İzmir, Muğla, Bursa, Balıkesir ve Çanakkale olmak üzere çeşitli illerde alevler tehlike yarattı, JES eyleminde onlarca kişi gözaltına alındı, Dünyanın çöplüğü olduk, Karabağlar Yaylası'nda başlatılan sondaj çalışması tepkilerle durduruldu, HES kanalı patladı ihmal açığa çıktı!.

EYLÜL-2019; Mermer gibi direniş, Madene karşı platform kuruldu, Türkiye çöp yığınına dönüştürüldü, Pasifik okyanusunda nükleer kabusu, İklim için greve, 3 günde 2 deprem

EKİM-2019; Muson yağmurları bin 643 can aldı, Hayvan Hakları Raporu Meclis'e sunuldu, İznik Gölü de 700 bin ağaç da kurtuldu, Talana doymuyorlar, Hagibis Tayfunu Japonya'ya ulaştı, Alamos Gold çalışmayı durdurdu, 11 Jeotermal 10 yıldır ruhsatsız (URL-3).

2020 yılında ise Kanal İstanbul ve Covid-19 gündemde ağırlık kazanmıştır. Bu bağlamda algı yönetiminin medya aracılığı ile yapılması, çevreye yönelik politika ve stratejilerin oluşumunda görüş farklılıklarını ana akım ve muhalif(alternatif) akım oluşturmaktadır.

Doğanın korunması, biyoçeşitliliğin azalması, ormanların tahrip edilmesi, kıyıların imara açılması

gibi toplumu etkileyen konularda da çevresel faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarında da medyanın yaygın kullanıldığı gözlenmektedir. Bu kapsamda çevre aktivistlerinin, diğer bir söylemle çevrecilerin karşılaştığı güçlüklerin iki boyutu bulunmaktadır. Bunlar;

1. *İktidarların yürürlükte olan çevre yasalarını görmezden gelmesi, aynı zamanda siyasetlerin ve buna bağlı yapılan şirket çalışmalarının kolayca manipüle edilmesi sonucu, sık sık yasa ihlalleriyle karşı karşıya kalınması,*
2. *Birçok çevresel yasal düzenlemenin, kamuoyunun etkisini azaltmak ve oy deposu görülmesi amacıyla çıkarıldığı, nasılsa "kağıt üzerinde" kalır düşüncesiyle onaylanmasıdır.*

Aslında çevrenin korunması konusu, günümüzde, hükümetlerin sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için üzerinde hassasiyetle durmaları gereken hususlardan birisidir (Sert, 2012, 66).

Son günlerde, yasal çevre düzenlemelerin olmasına karşın, yanlış strateji ve politikalarla, aynı zamanda uygulanması gereken yaptırımların gerçekleştirilememesi nedenleriyle ortaya çıkan çevre hareketlerinin hedefleri de genellikle uzun vadede ve ancak kamuoyunun desteği ile gerçekleştirilebilecek olmasıdır (Sert, 2012:66). Bu noktada yazılı, görsel ve sosyal medyanın önemi kendini göstermektedir. Çevre hareketlerinde karşılaşılan önemli sorunlardan bir diğeride, haber konusu olan bir çevre eyleminin kamuoyuna olumsuz olarak verilmesi ya da gösterilmesidir. Hareketin nedeninden daha çok, özellikle olayın kolluk kuvvetleri ile eylemciler arasındaki tutum ve davranışların medya tarafından olumsuz bir şekilde verilmesidir (Sert, 2012:67).

5. SONUÇ

Son günlerde medya da gündeme gelen başlıca çevre haberlerini; küresel ısınma, iklim değişikliğinin etkileri, ozon tabakasının incelmeye, enerji sorunları, çevre teknolojilerindeki gelişme ve sivil toplum kuruluşlarının çevresel hareketleri oluşturmaktadır. Günümüzde medyada çevre ile ilgili haber sayısında artış olduğu, çevre sorunlarına dikkat çekici bölüm ve eklerin hazırlandığı, tartışma programlarının yapıldığı gözlenmektedir (Baykan, 2009:1). 10 Ocak 2020 tarihinde CNN TÜRK, 14 Ocak 2020 tarihinde Halk TV ve 07 Şubat 2020 tarihinde de Habertürk televizyon kanallarında yapılan İstanbul Kanal tartışmalarını örnek verebiliriz.

Çevrenin korunmasında tüketici bilincinin oluşturulması ve sosyal sorumluluğun topluma

gösterilmesi gerekçesiyle ülkemizdeki kimi özel sektör kuruluşlarının sivil toplum kuruluşlarına istenen katkıyı sağlayarak kamuoyunda reklamını yaptığı görülmektedir.

Karayolları Genel Müdürlüğü ile TEMA Vakfı'nın 2004 yılında ortak olarak oluşturdukları "Yeşil Yol" projesine OPET katkı sağlamıştır. Bu bağlamda, Türkiye Halkla İlişkiler Derneği'nin düzenlemiş olduğu 5nci Altın Pusula Ödülleri Töreninde, söz konusu projeye çevre konusunda Altın Pusula ödülünün verilmesini reklam olarak örnek verebiliriz (Pelenk Özel, 2012:31-33). Diğer taraftan, Cengiz Holdingin görsel medyada vermiş olduğu günümüz reklam filmleri de örnek olarak değerlendirilebilir.

Sürekli ve dengeli kalkınma olarak nitelendirilen sürdürülebilir kalkınmanın bir değişim süreci olduğu göz önüne alındığında teknolojik gelişmelerin paralelinde yapılacak yatırımlar ile kurumsal değişikliklerde de günün ve geleceğin ihtiyaçları da düşünülmelidir. Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesinin güçlüğü, özellikle ülkelerin ekonomik kalkınmayı hızlandırma ve gelir dağılımındaki dengeyi sağlayabilmek adına sahip oldukları doğal kıt kaynakları plansız, kontrolsüz ve sınırsız tüketme istemlerinden geldiği bilinmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilebilmesi yerel yönetimler, kamu örgütleri, gönüllü kuruluşlar ve ülke vatandaşlarının katılımıyla içselleştirilmiş ve benimsenmiş bir kamuoyunun oluşmasına bağlıdır (Keleş, 2015:77). Söz konusu kamuoyunun oluşumu da algı yönetiminin hem ana akım hem de alternatif akım medyanın kamuoyunda ve eğitim sisteminde etkin bir şekilde kullanılmasına bağlı olduğu görülmektedir.

Günümüzde ana akım medyanın; günlük yaşamı şekillendiren, insanı denetim altında ve istenen yönde tutmaya çalışan bir algı yönetim sistemi oluşturduğu ve insanları hegemonyası altına almaya çalıştığı gözlenmektedir.

Bununla birlikte küreselleşme sonucu toplumda gelişim ve dönüşümlerin yaşandığı, teknolojik gelişmelerin bir ailenin yapısını ve aile içi ilişkilerini de etkilediği bir gerçektir. Bu bağlamda toplumda günlük ekonomik ihtiyaçların artması sonucu aile bireylerinin yoğun çalışmasına, dolayısıyla geri kalan çalışmayan fertlerine gereken ilginin gösterilememesine ve onların başıboş kalmasına neden olunmaktadır. Bu gibi olumsuz davranış gösterilen yerlerde yaşayan kimselerden her zaman çevreye ve doğaya karşı olumlu bir davranış beklemek mümkün olmayabilir. Bu nedenle, ülkede yönetimin almış ya da alacağı

çalışmaların çevre ve doğaya verebileceği tahribat karşısında da bu kesimin duyarsız kalacağı gerçeğidir. Bu kapsamda ana akım medyanın, hegemonyanın sürdürülmesi ve yönetime destek verilmesi için örnek alınan birçok programı ya da diziyi gündeme getirerek kamuoyunun dikkatini çekip oluşabilecek toplumsal hareketleri önleme gayretinde olduğu gözlenmektedir (Mora, 2008:5-6). Bu duruma Taksim Gezi Parkı Olaylarının gelişmeye başladığı 31 Mayıs 2013 tarihinde, CNN TÜRK, Habertürk ile NTV haber kanallarının başka programlar yayımlamasını örnek gösterebiliriz.

İletişim teknolojisindeki gelişmelerin medya da etkisini gösterdiğini ve bireyin günlük yaşamının ayrılmaz bir parçası haline geldiğini, bilgiye erişimin kolaylaştığı bilinmektedir. Bu kapsamda elde edilen çeşitli bilgilerin duyu organlarımız ile oluşturulan algıda, hem bireysel olarak değerlendirildiğinde olayları gözlemleme, anlama, yorumlama faaliyetlerinde hem de işletmeler olarak değerlendirildiğinde de çalışanları ile hedef kitlenin tanınması, yorumlanması ve anlaşılması, karşılaşılan olayların sorgulanması ve geri bildirim gerektirmesi faaliyetlerinde önem kazandıkları gözlenmektedir. Bu nedenle algı sonucunda oluşan gerçek kavramın, genelde gerçeğin kendi özünden önde ve daha önemli olabileceği ya da istenen şekle dönüştürülebileceği unutulmamalıdır. Buradan hareketle yerel ve kamu örgütleri, özel sektör kuruluş ve işletmeleri, sivil toplum kuruluşları, gönüllü kuruluşlar algı yönetimi faaliyetlerini, medya kanalı ile hedefleri doğrultusunda oluşturabilmektedirler (Bakan, Kefe, 2012:32). Son günlerde Kanal İstanbul projesinin uygulanabilmesi ve kamuoyu oluşturulabilmesi amacıyla merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki medya ortamında yapılan faaliyetleri örnekleyebiliriz.

Kimi çevresel sivil toplum kuruluşlarının, çevreye ilişkin projelerin oluşturulmasında ve gerçekleştirilmesinde özel sektör ya da devlet ile iş birliği içinde bulunması, maliyetlerinin karşılanması, toplumdaki güç dengesini içinde bulunduğu diğer sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini olumsuz yönde etkilendiği gözlenmektedir. Örneğin birçok çevresel sivil toplum kuruluşu, günümüzde hidroelektrik santraller ile nükleer enerji santrallerin kurulması, ormanlık alanlarda madenlerin aranması vb. konularda uygulanan politikalara ters düşmeyecek şekilde faaliyet gösterebilmektedir. Bu nedenle de daha ziyade yönetimin karar alma süreçlerine katılımları sağlanan sivil toplum kuruluşlarının taleplerinin alınan kararlarda sınırlı sayıda kaldığı gözlenmektedir (Gönenç, 2019: 34-35). Bu olumsuz

durumun giderilmesinde de tarafsız medyanın önemi görülmektedir.

Son söz, ülke kıt doğal kaynaklarının ve çevrenin korunmasında ve aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesinde medyanın önemi dikkate alınarak ve geçmişten günümüze uygulanan medya ve çevre politikalarının hatalarından ders çıkarılarak ana akım ve alternatif (muhalif) medyanın tarafsız ve özerk olarak görev yapmasının sağlanması gerçeği unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- BAKAN, İ. & KEFE İ. (2012). Kurumsal Açından Algı ve Algı Yönetimi, <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/tr/download/article-file/107639> (Erişim tarihi: 25.10.2020)
- BARAN, S. (2018). Türk Basın Kanunlarının Genel Görünümü ve 5651 Sayılı Kanunun İnternet Gazeteciliğine Etkileri Üzerine Bir Tartışma, *Erciyes İletişim Dergisi* - ISSN: 1308-3198 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiletisim/issue/38659/417538> (Erişim Tarihi: 24.10.2020)
- BAYKAN, B. G. (2009). 2008'de Medyada Çevre. Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi, Araştırma Notu #25, 12 Şubat 2009
- DEMİREL, S.D. (2019), Türkiye'de Yazılı Basında Çıkan Çevre Haberleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Turkish Studies Social Sciences*, 14(2019), 93-104, DOI: [10.7827/TurkishStudies.14879](https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14879) ISSN:2667-5617
- ESKİER, U. (2017), *Medya Nedir, Topluma Etkileri Nelerdir?* 3 Nisan 2017 <https://www.makaleler.com/medya-nedir> Erişim Tarihi: 23.10.2020
- GEZGİN, S. (ty), *Medya ve Demokrasi*, <http://www.konrad.org.tr/Medya%20Mercek/19gezgin.pdf> Erişim Tarihi: 23.10.2020
- GÖNENÇ, D. (2019). Türkiye'de Sivil Toplum ve Çevre Politikası. *Mimarlık Dergisi*, 56(409) ISSN 1300-4212
- KELEŞ, R. (2015). *100 Soruda Çevre, Çevre Sorunları ve Çevre Politikası*, Yakın Kitabevi, 2.Basım, ISBN 978-605-63232-7-0
- KELEŞ, R., HAMAMCI, C. & ÇOBAN, A. (2015), *Çevre Politikası*, İmge Kitabevi, 8. Baskı, Aralık 2015, ISBN 978-975-533-439-4
- KORKMAZ, M. (2014). *Sosyal Medya-Kamu Politikaları Etkileşimi: Gezi Parkı Olayları Üzerine Bir Değerlendirme*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi
- Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Eylül 2014
- MORA, N. (2008). Medya ve kültürel kimlik, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1)
- PELENK ÖZEL, A. (2012). Çevresel Reklamlarda Yasal Düzenlemeler ve Etik Tartışmaları, *Akdeniz İletişim, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 17(Temmuz), 9-34
- SERT, N. Y. (2012). *Çevre Hareketlerinde Medyanın Tutumu ve Alternatif Medyanın Kullanımı Örnek İnceleme: "Yalova Termik Santraline HAYIR!" Kampanyası, Medya ve Gündelik Yaşamda Çevre Gerçeği*, Aya Kitap ISBN 978-9944-106-39-9.
- SKA Pusulası, www.sdgcompass.org (Erişim Tarihi: 13.11.2020).
- TÜRK, G.D. (2013), Demokrasinin Dördüncü Kuvveti Yeni Medya Teknolojileri. İnet-Tr'13, XVIII. Türkiye'de İnternet Konferansı, 9-11 Aralık 2013, İstanbul Üniversitesi
- URL-1: <https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce.aspx> (Erişim Tarihi 12.10.2020)
- URL-2: <https://birikimdergisi.com/haftalik/9226/ana-akim-medyaliz-nasil-olsun> (Erişim Tarihi; 24.12.2020)
- URL-3: <https://www.birgun.net/haber/2019-da-one-cikan-cevre-haberleri-281766> (Erişim Tarihi: 13.12.2020)
- ÖZGEN, M. (2005), Osmanlıdan Günümüze Yazılı Basın ve Siyaset İlişkisi, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/212270> (Erişim Tarihi: 24.10.2020).